

Europæisk år for frivilligt arbejde 2011

Et frirum for civilsamfundet

■ **Bente Schindel**

bs@kulturellesamraad.dk

EU kommissionen har hvert år siden 1983 udpeget årets tema. I 2009 var det kreativitet og innovation, i 2010 bekæmpelse af fattigdom og social udstødelse. I 2011 er temaet frivillighed. Der er penge at hente både i EU og i de enkelte lande til udvikling af projekter inden for temaet, og det kan se ud som om, at EU med tiltagene vil sætte sit præg på politikken i medlemslandene. Der skal så at sige være "fælles fodslag" på en række områder.

Tidligere blev temaerne meldt ud flere år i forvejen, nu udmeldes de med meget kort frist – måske fordi de nu i større grad end tidligere er en del af en aktuel politik. Det kan vel derfor ikke undre, at året for frivillighed falder midt i en finansiell krise, og at temaet fik den danske statsminister Lars Løkke Rasmussen til i sin åbningstale i Folketinget i oktober 2010 at udtale følgende: "I Danmark har vi en stærk tradition for at tage ansvar for vores lokalsamfund. Danmarks mange frivillige kan noget, som det offentlige ikke kan. Netop fordi de ikke er udsendt af de officielle myndigheder, får de ofte en bedre kontakt til samfundets allersvageste. Den styrke skal vi bruge endnu bedre. Regeringen vil i denne uge offentliggøre en national strategi, hvor vi afsætter 100 millioner kroner til at styrke det frivillige sociale arbejde".

Socialminister Benedikte Kjær fulgte op på målsætningen ved at proklamere, at "hver anden dansker skal være frivilligt engageret, når vi er fremme ved år 2020". Regeringen lancerede på denne måde den "Nationale Strategi for civilsamfundet", og over de næste fire år skal der afsættes 100 mio. kr. fra Socialministeriets satspulje til oprettelse af frivillighedscentre og midler til allerede etablerede frivillige initiativer og foreninger.

Nærmest anarkistisk

Ifølge Regeringen kan de frivillige altså noget, som det offentlige ikke kan. Og det er en helt rigtig beskrivelse af frivilligheden - og af foreningslivet, som jo i høj grad bygger på frivillighed. Frivilligheden

forts. side 10

Frivillighed eller foreningsliv

Den politiske debat er gået fra at handle om foreningsliv til at handle om frivillighed i Danmark. Det er udtryk for et markant skift i synet på civilsamfundet.

Side 3

Statens frivillighedspolitik op på briksen

Staten opfører sig som en hysteriker, der kræver et, men i virkeligheden ønsker noget andet. På den ene side kræver den, at de frivillige organisationer skal indgå i det nye velfærdsmarked på lige fod med alle andre, og på den anden side begærer den de frivillige organisationers særegen-

Side 6

Frivillighed på det sociale område

Frivilligheden og det frivillige sociale arbejde er hotte emner og nyder stor bevågenhed i dagens Danmark. Men hvad er frivilligt socialt arbejde egentlig for en størrelse?

Side 11

Projekt frivillig

Med Projekt frivillig vil Regeringen fremme en frivillighedskultur, hvor man ved siden af sin uddannelse og sit job involverer sig aktivt i det danske samfund. Frivilligheden er her blevet til et instrument for arbejdsmarkedet - og det er synd for de unge.

Side 15

Frivillighed og kulturarv

Ringkøbing-Skjern Museum gør meget ud af at inddrage frivillige i deres virke. Inddragelse betyder bl.a. en højnelse af kvaliteten for de oplevelser, som museernes gæster har.

Side 16

kulturr.dk

NR. 7 - august 2011

Landsforeningen
Kulturelle Samråd i Danmark

Leder:

Frivillighed kan ikke doceres fra oven

Hans Rostholm, formand
kulturesamraad
@kulturesamraad.dk

EU-Kommissionen har i rækken af tematiserede år udnævnt 2011 til frivillighedsår. Frivilligheden er dermed et tema, som det forventes, at samtlige medlemslande i fællesskabets navn tager op til behandling, og det gør de da også - bl.a. fordi der kastes en del midler efter sådan en satsning. I Danmark blev det Socialministeriet, der skulle stå i spidsen for promoveringen af året, måske ikke så mærkeligt, da frivillighed jo oftest er et begreb, man forbinder med det sociale område. Men andre områder som det kulturelle, idrætten og det humanitære, som faktisk har mange flere frivillige, bød hurtigt ind på deltagelse, og ved hjælp af organisationer og puljer af søgbare midler er frivilligheden i de 8 måneder, der nu er gået siden igangsættelsen, blevet analyseret og debatteret i alle hjørner af det danske samfund. Også Regeringen har udtrykt ønske til frivilligheden, bl.a. at den kunne være noget af løsningen på tidens økonomiske problemer. Men frivillighed kan ikke doceres fra "oven", for så mister de frivillige lige netop den glæde og motivation, som er beskrevet i artiklen af Anders Lacour, og som man også kan læse ud af workshopsvarene på det Temamøde, Kulturelle Samråd i Danmark afholdt i i marts måned på Musisk Center Danmark, og hvor der blev sat fokus på den kulturelle frivillighed. Et af svarene var her, at vi bl.a. var frivillige af anarkistiske grunde, og mange foreninger har da også deres udspring i en protest mod manglende tilbud fra det offentlige side eller manglende indflydelse på de tilbud, der allerede eksisterer.

På Temamødet skulle det også vise sig, at den kulturelle frivillighed er svær at indfange. Måske fordi vi - som beskrevet i artiklen af Hans Stavnsager - mere fokuserer på fællesskabet i foreningen end på det at arbejde frivilligt. Frivilligheden inden for det kulturelle område er kun sparsomt beskrevet, men som man kan se af Bente Schindels artikel, er den kulturelle frivillighed udbredt og en væsentlig og uundværlig del af det lokale kulturliv.

Frivillig i den betydning, som vi kender det fra de kulturelle foreninger, er til gengæld ikke noget, man kan være i en afgrænset periode på nogle få uger, sådan som Projekt Frivillig (se www.projektfrivillig.dk), der blev lanceret i begyndelse af frivillighedsåret, proklamerer. Og det at arbejde som frivillig har et andet formål end at kunne forbedre sit cv med stemplet "frivillig". Det er der givet en del eksempler på i dette blad.

Kulturkonference 2011

Frivillighed er også et emne, der tages op på Kulturkonferencen 2011, der i år finder sted i Slagelse. Og jeg vil næsten sige et uundgåeligt emne, for hvor i landet kan man stifte bekendtskab med kulturen, uden at der indgår en gruppe af frivillige som igangsættere eller arrangører? I Slagelse drejer det bl.a. om teater, kulturnat og museumsforening. Så på gensyn på landskonferencen den 30. september!

// Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi jeg ønsker at skabe glæde, dele ud af mit overskud og kæmpe for det, jeg tror på...

kultur.dk har bedt en række frivillige definere, hvad det er, der driver deres engagement. Deres bevæggrunde er meget forskellige - se nogle af svarene her i bladet.

Frivillighed eller foreningsliv

Hans Stavnsager, folketingskandidat for Socialdemokraterne og konsulent inden for foreningsverdenen

hansstavnsager
@post.tele.dk

Den politiske debat er gået fra at handle om foreningsliv til at handle om frivillighed i Danmark. Det er udtryk for et markant skift i synet på civilsamfundet.

Debatten om frivillighed og foreningsliv er ikke den, der fylder mest i det politiske landskab i Danmark, men i de senere år er den alligevel kommet lidt længere op på dagsordenen. Eller debatten om frivillighed er - foreningslivet er til gengæld et begreb, man møder sjældnere og sjældnere. At vi taler om frivillighed i stedet for foreningsliv er en relativt ny

ting i Danmark, hvor vi traditionelt har haft en selvopfattelse som foreningsland. Årsagerne til dette skift er komplekse, men man skal ikke underkende inspirationen fra udlandet - og ikke mindst fra de angelsaksiske lande, hvor frivilligt arbejde som begreb har haft en helt anden central position igennem mange årtier.

Kollektivt kontra individuelt

Man kan så spørge sig selv, om dette skift i begreber har nogen større betydning. Så længe vi taler om det samme, betyder det vel mindre, hvad vi kalder det? Den øgede fokus på frivillighed frem for foreningsliv er imidlertid ikke kun et spørgsmål om en sproglig udvikling, det signalerer en klar ændring i den måde, som det politiske og administrative system i Danmark ser civilsamfundet på. Traditionelt har det som nævnt været foreningslivet, der har været ryggraden i det danske civilsamfund i mere end 100 år. Foreningsbegrebet er i sagens natur kollektivt - en forening består af en gruppe mennesker, der går sammen om at fremme et eller andet (typisk almennyttigt) formål. Frivilligbegrebet er derimod individuelt - en frivillig handler på egen hånd for at hjælpe med en eller anden problemstilling. De frivillige skal naturligvis indgå i en eller anden organisatorisk ramme, men det er opgaven, der er det afgørende, og ikke organiseringen. Derfor kan frivillige i princippet lige så godt organiseres af det offentlige eller af private virksomheder som af foreninger.

Eksistentialistisk eller instrumentelt?

Hvis man skal svinge sig op i de lidt højere luftlag, kan man sige det sådan, at politisk fokus på foreningslivet er udtryk for et eksistentialistisk syn på civilsamfundet, hvor det, at mennesker går sammen i frivillige og selvfundne fællesskaber, i sig selv er positivt. Og hvor det

derfor er mindre vigtigt, hvilke konkrete opgaveløsninger, der kommer ud af fællesskaberne. Når dette syn er det gennemgående, vil man typisk støtte frivillige foreninger, simpelthen fordi de er foreninger - og fordi de over en bred kam bidrager til demokratiet og sammenhængskraften i samfundet igennem deres blotte eksistens. Folkeoplysningsloven, hvor man støtter en bred kreds af foreninger, der laver aktiviteter for børn og unge uden at stille ret mange krav til, hvilke aktiviteter, der er tale om, er langt hen ad vejen udtryk for en sådan holdning.

Hvis det politiske system derimod primært fokuserer på frivilligheden, er det udtryk for et instrumentelt syn på civilsamfundet, hvor det, at mennesker går sammen i selvfundne fællesskaber, i sig selv er ligegyldigt. Her handler det om, hvad der kommer ud af den frivillige indsats, og det er derfor også nærliggende, at det er det politiske system frem for de frivillige selv, der opstiller de konkrete mål for indsatsen. Når dette syn på civilsamfundet er det

fremherskende, vil man primært støtte konkrete projekter inden for den frivillige verden, der ligger i forlængelse af politisk bestemte indsatsområder, og som ofte fungerer som et supplement til indsatsen inden for den offentlige sektor. Det er en form for støtte, som ikke mindst kendes inden for det frivillige sociale område, men som også har bredt sig til andre områder i løbet af de senere år. Årsagerne til den større politiske fokus på det instrumentelle frem for det eksistentialistiske i civilsamfundet er som tidligere nævnt komplekse, men der er ingen tvivl om, at den stadigt strammere økonomi inden for det offentlige generelt

forts. side 4

► Frivillighed eller foreningsliv ...

forts. fra side 3

- og i kommunerne især - spiller en betydelig rolle. Godt nok er det en velkendt besværgelse fra både politikere og embedsmænd, når talen falder på det frivillige arbejde, at det ikke handler om at spare penge. Nogle gange er det rigtigt, men ofte handler retorikken kun om at undgå problemer med både ansatte og frivillige. Og realiteten er, at mange arbejdsopgaver inden for kernevelfærdsområderne, der tidligere udelukkende blev varetaget af lønnet personale, i dag beskæftiger titusinder af frivillige over hele landet.

De sociale aktiviteter på mange plejecentre organiseres af frivillige. Hjælpen til at klare hverdagen for mange ældre kommer fra frivillige - i hvert fald når det ikke handler om personlig pleje. Skoleklasser bliver undervist af frivillige forældre, når lærerne skal på efteruddannelse. Vandprøver fra vandløb bliver taget af frivillige lystfiskere, fordi kommunen ikke har personale til at gøre det. Listen kan fortsættes næsten i det uendelige.

Motivation for frivillighed

Men er det egentlig et problem? Er det ikke fint, at vi alle sammen engagerer os noget mere i de fælles udfordringer og opgaver i vores samfund?

Der er ingen tvivl om, at frivilligt engagement ikke alene er vigtigt men afgørende for et samfund. Og det er derfor kun godt, hvis flere vælger at give en hånd med som frivillige. Men det er bestemt ikke ligegyldigt, hvordan frivilligheden motiveres og organiseres.

Hvis den reelle motivation for øget frivillighed er besparelser inden for den offentlige sektor, opstår der en lang række negative følgevirkninger, som vi slet ikke er gået i gang med at finde løsninger på. Hvis vi påtager os frivilligt arbejde, fordi vi selv eller vores pårørende ikke får den nødvendige pleje eller omsorg fra

Foto: Bente Schindel

det offentlige, vil det over tid medføre en erosion i tilliden og opbakningen til de fælles, universelle velfærdsydelse. Og vores frivillige indsats vil i de tilfælde som oftest begrænse sig til vores nærmeste, mens andre - der måske i virkeligheden har større behov for hjælp - ikke får nogen gavn af den frivillige indsats.

Kun besparelser

Sat på spidsen kan man sige, at en øget frivillig indsats, der er organiseret og finansieret som en ulønnet men ellers integreret del af den offentlige sektor, næppe vil føre meget andet positivt med sig end nogle marginale og kortsigtede besparelser på de offentlige budgetter. En stærkere frivillig sektor, der har sin uafhængighed og selvstændighed, bl.a. fordi den er organiseret inden for foreningsrammen, vil imidlertid fortsat kunne fungere som et vigtigt supplement til og en udfordrer af den offentlige sektor (og for den sags skyld

også den private sektor på udvalgte områder). Når kommuner og offentlige institutioner i stigende omfang begynder selv at organisere "egne" frivillige i stedet for at samarbejde med relevante

foreninger, er det derfor måske nok et udtryk for, at man her og nu finder det lettere at samarbejde med individuelle frivillige end med foreninger, der ikke kun fokuserer på at løse de konkrete opgaver, men som også har en holdning til det område, de arbejder med. Og som måske endda til tider formaster sig til at være kritiske over for den måde, som "systemet" agerer på. Men det er - eller bliver de facto - også udtryk for et grundlæggende ændret syn på civilsamfundet, der ikke længere opfattes som en selvstændig sektor med ret og pligt til at udfordre det offentlige, men som en reserve af gratis arbejdskraft, der kan sættes ind, hvor "systemet" har besluttet, at behovet er størst.

Den nationale civilsamfundsstrategi

I efteråret 2010 fremlagde socialministeren regeringens såkaldte "Nationale civilsamfundsstrategi", der i vidt omfang er udtryk for den udvikling, der er beskrevet ovenfor. Strategien opstiller

af løsningen på manglen på arbejdskraft inden for den offentlige sektor i fremtiden - selv om vi selvfølgelig ikke siger det højt.

Forenings-Danmark og fremtiden

Det mest bekymrende ved debatten om fremtidens frivillige sektor og/eller foreningsliv er måske, at foreningslivet selv i vidt omfang er fraværende i debatten. Det er, som om de fleste inden for "branchen" mere eller mindre resigneret har opgivet at få indflydelse på den politiske debat på området og derfor nøjes med at prøve at tilpasse sig de ændrede rammevilkår i stedet for at stille spørgsmålstejn ved den politiske

“Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi det styrker seriositeten på mange områder...”

dogmatik. "Når vi i stigende grad er henvist til politisk bestemte projektilskud, er der grænser for, hvor kritiske vi kan tillade os at være over for det politiske system", lader til at være en udbredt holdning - hvilket i sig selv er et argument for at være varsom med at omlægge yderligere dele af det offentlige tilskud fra drifts- til projektilskud. Den politiske debat på området trænger derfor til at blive hævet mindst et niveau eller to. I stedet for at diskutere, hvor og hvordan frivillige i fremtiden kan lukke huller i vores offentlige velfærdssystem, er der brug for at diskutere, om og hvordan Forenings-Danmark kan spille samme markante rolle i fremtiden, som det har gjort i fortiden. Ikke som en discountudgave af den offentlige sektor, men som en selvstændig og selvbevidst sektor, der ved at udfordre det eksisterende og afprøve nye ideer og arbejdsmåder er med til at bringe vores samfund fremad.

Der er kort sagt brug for, at vi begynder at diskutere foreningsliv og ikke kun frivillighed.

“Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi jeg ønsker at skabe nye kontakter...”

således en række kvantitative mål for den fremtidige frivillige indsats, hvoraf det mest ambitiøse er, at andelen af danskere, der udfører frivilligt arbejde, skal vokse fra ca. en tredjedel i dag til halvdelen i 2020. Det er selvfølgelig udmærket at have ambitioner - ikke mindst på andre menneskers vegne - men strategien efterlader flere spørgsmål end svar.

For det første er der ikke mange bud på, hvordan en så massiv stigning skal kunne nås. For det andet er der intet bud på, hvordan disse mange nye frivillige skal organiseres - om det skal ske igennem kommunal frivillighed eller foreningslivet (uanset hvad, vil det kræve betydelige investeringer). Og for det tredje er der ingen bud på, hvad disse mange, mange nye frivillige skal lave. Omregnet svarer omfanget af den ønskede øgning i antallet af frivillige til i omegnen af 50.000 fuldtidsstillinger, så måske er det her, at nogen ser en del

Statens frivillighedspolitik op på briksen

Staten opfører sig som en hysteriker, der kræver et, men i virkeligheden ønsker noget andet. På den ene side kræver den, at de frivillige organisationer skal indgå i det nye velfærdsmarked på lige fod med alle andre, og på den anden side begærer den de frivillige organisationers særegenhed.

Anders La Cour, lektor og ph.d. på Copenhagen Business School (CBS)

al.lpf@cbs.dk

Staten og de frivillige organisationer har efterhånden dannet par med hinanden i nogle årtier. Efter at have flirter og kissemisset i krogene, fremstår de i dag nærmest som et sølvbryllupspår, hvor deres respektive historier efterhånden er blevet viklet sammen i en sådan grad, at de i dag udgør én samlet historie. Denne tekst er imidlertid ikke ment som en sølvbryllupstale til ære for parret. Det er snarere et forsøg på at lege terapeut for den ene part, som synes at have udviklet symptomer, der skaber problemer både for sig selv og sin ægtefælle. Ikke overraskende er det staten, vi taler om. Staten er den af ægtefællerne, der, som årene er gået, er blevet rigtig god til at give udtryk for, hvordan den gerne vil have, den anden skal være. Men samtidig er den også blevet mere og mere splittet mellem sit begær og sine krav.

Staten tog initiativet

Det var staten, der først fik øje på de frivillige organisationer, og som spurgte, om man ikke skulle begynde at se mere til hinanden, som f.eks. da Socialministeriet i starten af 1980'erne udtrykte ønske om et "bredere samarbejde" mellem det offentlige og de frivillige organisationer. Med oprettelsen af "Center for frivilligt socialt arbejde" fandt man et godt sted at mødes og se hinanden nærmere an. Men det var først med den store betænkning "Frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund", at man i 1997 blev gift. I denne ægteskabspagt blev parterne gjort bekendt med deres roller i forhold til hinanden. Men der gik ikke længe, før staten begyndte at stille spørgsmål til kvaliteten af det frivillige sociale arbejde og efterlyse, om de frivillige organisationer ikke kunne begynde at evaluere sig selv og deres egen gørem og laden mere kritisk. Herefter begyndte forholdet at gå ind i en mere kritisk fase, hvor staten pressede på, for at de frivillige organisationer skulle gå på kursus i frivillighed. Staten ville nemlig gerne sikre sig, at den var gift med "en rigtig frivillig", sådan én som den kunne stille forventninger til, og som ikke ville skuffe dens tillid. Det var også i denne periode, at staten foreslog de frivillige organisationer at effektuere resultatet af deres indsats til den fælles husholdning, for at alle kunne blive klar over, hvad de frivillige organisationer egentlig bidrog med. For nylig foreslog staten så, at for at de frivillige organisationer ikke skulle gå i stå i deres udvikling, kunne de jo lære af andre, som staten havde mødt

"Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi jeg ønsker, at vi bevarer frihed og spontanitet..."

på sin vej. Her tænkte staten især på det private erhvervsliv og deres moderne ledelsesværktøjer, som f.eks. performance management, som staten mente, at de frivillige organisationer ville have godt af også at begynde at lære af. Det skulle alt sammen lære de frivillige organisationer, hvordan de bedst kunne gøre den forskel, som staten synes, den var berettiget til at forvente, at dens bedre halvdel nu også leverede.

Stigende krav om professionalisering

I bagklogskabens lys kan man se denne udvikling som en naturlig konsekvens af statens drøm om det perfekte ægteskab. I et sådan ægteskab er det ikke længere kun staten, der tager sig af husholdningen, ansvaret herfor er noget, som parterne deler med hinanden. I denne drøm bliver husholdningen noget, som forskellige konkurrerende leverandører, frivillige, offentlige og private, bidrager til, og hvor børnene alle er blevet gjort til kritiske forbrugere, hvad enten de vælger at få leveret en ny hofte på et privathospital eller får et måltid mad på et frivilligt drevet værested. For staten har det været vigtigt, at dens nye partner også deler denne drøm, så den begynder at stræbe efter det samme som den selv. Dermed begynder ægtefællen nemlig aktivt at forme sig selv på en sådan måde, at drømmen kan blive til virkelighed. I statens stræben efter at få tilpasset

de frivillige organisationer, bliver de frivillige organisationer derfor mødt med et stigende krav til deres "professionalisering".

Begær efter det anderledes

Bemærkelsesværdigt er det imidlertid, at statens begær efter de frivillige organisationer er forblevet den samme, trods denne årelange iver efter at forandre dem. Når staten i sin tid forelskede

sig i den frivillige verden, så var det netop, fordi den var alt det, som staten ikke synes, den selv var: Fleksibel, lydigh, personlig, solidarisk, anarkistisk, eksperimenterende og modig. Dette begær kommer stadig op til overfladen, når staten ved særlige lejligheder skal formulere, hvorfor det nu var, at den blev forelsket og fortsat ønsker at være sammen med de frivillige organisationer. Et godt eksempel på en sådan lejlighed er Karen Jespersens bog "Opfølg med den nye fattigdom" fra 1999, som hun skrev, mens hun stadig var socialminister. Her blev den frivillige verden hyldet for at være netop alt det, som staten åbenbart ikke synes, den selv var. I denne forelskelsesrus synes staten at projicere alt, hvad den synes, at den selv mangler, over på den frivillige verden. Staten er faktisk i denne tilstand helt ude af stand til at se mangler i den frivillige verden. Den frivillige verden skal med andre ord udfylde den mangel, som staten oplever i sit eget liv. Dette begær efter det anderledes, det på engang uforståelige og tiltrækkende, kommer imidlertid til at stå i grell modsætning til de krav, som staten efterfølgende møder de frivillige organisationer med i deres nye hverdag. Her er det kravet om, at de frivillige organisationer skal ændre sig, så de kan passe ind i den drøm om det perfekte ægteskab, som visionen om fremtidens velfærdssamfund udgør for staten. Her handler det ikke om, at den frivillige verden skal udleve sine eksperimenterende sider og hang til det uforudsigelige. Det handler derimod om, at den skal gøre sig klar til at indtage den rolle, som staten ønsker, at den skal indtage i forholdet. Den frivillige verden skal med sine nye kurser, forandringsteorier, evalueringske-

maer og moderne ledelsesteknologier gøre det muligt for staten at genkende sin ægtefælle som en ansvarlig sådan. Men det gør det også muligt for staten at skose sin bedre halvdel for ikke at være ansvarlig, når den vægrer sig ved at gøre tingene på statens måde.

På denne måde kommer staten til at optræde som en hysteriker, der kræver noget bestemt af sin ægtefælle, men i virkeligheden begærer noget andet. Den uheldige situation for staten er imidlertid, at hysterikeren er tilbø-

jelig til at få, hvad han/hun kræver, og ikke hvad han/hun i virkeligheden begærer. Frivillighedspolitikken er med andre ord i splid med sig selv. Man får indtrykket af, at den ikke vil have, hvad den siger, den vil have, men siger et og insinuerer noget andet.

Det uheldige for ægtefællen, som det går udover, er, at denne må lave om på sig selv for at blive det, som den anden alligevel ikke vil have. Sat på spidsen kan man sige, at de frivillige organisationers forsøg på at forme sig i den andens billede i sidste ende resulterer i en symbolsk

"Jeg er frivillig i kulturlivet af ren egoisme..."

forts. side 8

► Statens frivillighedspolitik ...

forts. fra side 7

kastration af dem selv. Dette sker, fordi kløften mellem det, staten kræver, de frivillige skal være, og det, der skal udfylde den plads, de frivillige organisationer selv ønsker, er så stor, at de frivillige organisationer kun kan udfylde deres tilskrevne rolle ved at opgive sig selv som frivillige organisationer. Dette betyder paradoksalt nok, at de frivillige organisationer må opgive at være frivillige organisationer for at blive de frivillige organisationer, som staten alligevel ikke vil have! Det kan afstedkomme det paradoks, at frivilligheden kan forvirre sig i statens selvmodsigende signaler og komme til at tro mere på statens krav, end staten selv tror på dem. Dermed løber staten den risiko, at frivilligheden skaber sig selv som frivillig i en tro kopi af, hvad staten kræver, og dermed bliver mere loyal over for statens krav, end staten selv er det. Staten ønsker jo netop ikke, at frivilligheden skal ende med at blive en projektion af dens krav, fordi den begærer en frivillighed, der udvikler sin egen autonomi. Sat på spidsen ønsker den ikke de frivillige organisationers selvkastration, som meget nemt bliver resultat af forsøget på at leve op til statens krav. Staten begærer derimod den frivillige, når den synes, at den er for speciel til at kunne leve op til statens krav, lige præcis på den måde, som staten kræver det.

Det selvmodsigende kald

Som det turde fremstå klart nu, så ønsker staten ikke sin egen politiks succes. Den siger "her har du mit billede af dig, som jeg vil have dig", men hvisker samtidig "men pas på, at du ikke taber dig selv i din iver efter at leve op til mine krav". For frivilligheden er det derfor ikke et simpelt spørgsmål om enten overgivelse eller modstand, det er et

spørgsmål om, hvordan man reagerer på et sådant selvmodsigende kald, der på én gang stiller krav, men samtidig begærer, at man som partner reagerer herpå, på en selvstændig måde. Når man har været sammen så længe, som tilfældet er med staten og de frivillige organisationer, er det efterhånden svært at placere ansvaret for forholdets udvikling ét sted. Man er jo to om det, og i de sidste mange år kan man med lige så god ret sige, at drømmen om det perfekte ægteskab også er blevet de frivillige organisationers drøm. De spiller i hvert fald med på melodien og er blevet stadig mere aktive i deres medvirken til at finde løsninger på, hvorledes de selv kan blive bedre til at

indtage den rolle, som den nu fælles drøm om fremtidens velfærdssamfund tilskriver dem. På denne måde kan man sige, at staten har haft succes med at gøre dens egne forventninger til fremtiden til parrets fælles forventninger til fremtiden. Dette minder om én af den slovenske sociolog Slavoj Zizeks vittigheder om manden, der prøver at undgå at komme i hæren ved at spille tosset. Hans symptom er, at han hele tiden checker alle stykker papirer, han kan komme i nærheden af, og konstant råber: "Det er ikke det!". Han bliver herefter sendt til militærrets psykiater, i hvis kontor manden fortsætter med sin underlige opførsel. Til sidst bliver psykiateren overbevist om, at manden virkelig er syg, og giver ham et officielt dokument på, at han ikke er egnet til hæren og derfor er fritaget fra at gøre militærtjeneste. Manden tager imod papiret, samtidig med at han i højt humør råber: "Der var det!". Ligesom i Zizeks vittighed er staten manden, der prøver at undgå militærtjeneste, mens de frivillige organisationer er som embedsmændene, der uanede deltager aktivt i at producere den frivillighedspolitik, som staten famler efter ved at hjælpe med til at finde ud af, hvad den skal indeholde. Det, som nogle frivillige organisationer måske overser, er, at de ligesom psykiateren allerede tager del i mandens, det vil sige statens, "gale spil". Er det ikke det, der præcist er tilfældet, når frivillige organisationer som Børns Voksenvenner, Red Barnet og KFUM's sociale arbejde, vælger at samarbejde med Socialministeriet og Rambøll Management i udviklingen af indikatorer for frivil-

Foto: Bente Schindel

lige organisationer. De deltager her i et spil om virkeliggørelsen af en frivillighedspolitik, de ellers ofte er kritiske overfor. Selvom samarbejdet endte brat, kan det alligevel ses som endnu et skridt hen imod virkeliggørelsen af statens krav.

Det anarkistiske objekt

Men før fortællingen om dette ægteskabs udvikling bliver alt for deprimerende læsning, er der alligevel noget at glæde sig over. Der vil nemlig altid være noget, der modsætter sig den andens forsøg på at omskabe denne. I dette tilfælde synes modstanden at komme fra de enkelte frivillige selv, som udøver den konkrete sociale indsats. De ønsker nemlig i mange tilfælde ikke at være, hvad staten siger, de skal være, men fortsætter derimod med at gøre, hvad de hele tiden har gjort, nemlig at følge deres egen overbevisning. På denne måde udgør de et anarkistisk objekt inden for de frivillige organisationer. Ironisk nok er det præcist de frivillige selv, som staten er afhængig af, hvis dens politik skal lykkes med at mislykkes. Med andre ord, staten må håbe på, at de frivillige vedbliver med at være stærke nok til at gøre modstand mod dens egen politik, fordi den grundlæggende ikke begærer det, den kræver, nemlig passive objekter, der viljeløst tilpasser sig dens krav om uddannelse, evalueringer, ekspliciterede forandringsteorier og nye ledelsesteknologier. I stedet begærer den de frivillige organisationers selvstændighed, innovationsevne og fleksibilitet.

Dette ejendommelige indre modsætningsforhold har skabt en politik, der ikke er identisk med sig selv. Det er en politik, der på én gang siger "gør som jeg siger, men vær samtidig uafhængig" eller "gør lige som alle andre, men vær samtidig anderledes". Staten siger: Indfør kurser for de frivillige, indfør evalueringer af deres sociale indsats, formulér forandringsteorier og udvikl metoder, der sikrer, at I leverer

det output, som inputet er givet af forventninger til. Gør med andre ord alt det, som det offentlige og det private allerede gør, men gør det, så I samtidig forbliver det, I altid har været, nemlig innovative, modige og uforudsigelige. Staten er efterhånden blevet en ægtefælle, der i forholdets trediveårige udvikling på én gang er blevet god til at give udtryk for, hvordan den gerne vil have, at den anden skal være, men samtidig er blevet mere og mere splittet mellem sit begær og sine krav. Derfor sker det også i særlige øjeblikke, at staten stadig hvisker sit begær til sin ægtefælle. Dette skete eksempelvis i det omdiskuterede "Charter for samspil mellem det frivillige Danmark/foreningsdanmark og det offentlige" fra 2002. Her blev de frivillige organisationer midt i en udvikling, der gik i den stik modsatte retning, igen tiltalt som nogle, der pr. automatik er gode, fordi de er, som de er, og som har krav på deres selvstændighed og ret til at vælge, og som prioriterer deres sociale indsats. Chartret fungerer i dag som en påmindelse om, at de frivillige organisationer har krav på at få deres selvstændighed respekteret. Det er imidlertid også et krav, som de med rette kan stille til sig selv, men som de har vanskeligere og vanskeligere ved selv at leve op til, efterhånden som de indgår flere og flere bindende aftaler med det offentlige. Derfor kan chartret opfattes som staten, der hvisker til sin ægtefælle: "Pas nu på, at du ikke taber dig selv, ved at være alt for succesfuld i dine forsøg på at leve op til mine forventninger, for så er du ikke længere den, som jeg egentlig ville have, da jeg i sin tid faldt for dig".

Se sandheden i øjnene

Her til sidst kan man spørge, hvad terapeuten så har af råd til staten, efter at den nu har været oppe på briksen og har blotlagt sin kløft mellem krav og begær. Her er det imidlertid vigtigt at slå fast, at terapeuten ikke ser det som sin opgave at pådutte sin klient idealer eller målsætninger, men derimod at konfrontere sin klient med misforholdet mellem krav og begær. Terapeuten forsøger således at etablere et mere refleksivt selvforhold hos sin klient, så staten bliver mindre fremmed for sig selv og begynder at se i øjnene, hvad denne skaber af problemer for sig selv og sin omverden. Hvad en sådan større grad af selverkendelse skal føre til, er det alene op til klienten selv at afgøre.

► **Fra forsiden ...**

forts. fra forsiden

Bente Schindel

bs@kulturellesamraad.dk

og foreningslivet, som vi kender det fra den nordiske model, gror fra bunden. Det handler om mennesker, der går sammen, fordi de har en interesse, de vil varetage, det være sig kulturel, social, idrætslig eller andet – en interesse, som de selv definerer. De ønsker desuden at være selvforvaltende og fri af offentlig styring og - som en frivillig i et kulturelt samråd har udtrykt sig - er det "nærmest anarkistisk" at være frivillig. Derfor er det en stor misforståelse, når kommunerne tror, at de kan rekruttere frivillige, som de rekrutterer andre medarbejdere, og når

Regeringen tror, at den kan lave en målsætning for, hvor mange frivillige, der skal være om nogle år og i hvilken grad, man vil bruge de frivillige. Sat på spidsen kan man tilføje, at de frivillige ikke er til salg, for hvis de mister det, der netop har motiveret dem til at blive frivillige, er der ingen tvivl om, at frivilligheden flytter sig til et nyt område, der således vil blive parallelsamfund til den eksisterende frivillighed. Som idrætsforskeren Morten Mortensen skriver i sin ph.d. afhandling "Idræt som kommunal velfærd" (2004), er frivillighedsbegrebet et "yderst komplekst samspil med individets og samfundets behov for et fristed – en mulighed for her og nu at være sammen af emotionelle grunde".

Mest for pengene

I Danmark blev ansvaret (og midlerne) for frivillighedsåret lagt i hænderne på Socialministeriet – måske meget forståeligt ud fra den betragtning, at man ofte associerer frivillighed med det sociale område, men måske lidt forståeligt for de mange frivillige inden for andre områder som det kulturelle, idrætten og det humanitære. Der blev dog i mindre omfang fra Socialministeriets side fulgt op på den "manglende" repræsentation, og repræsentanter for andre ministerier blev indkaldt, ligesom Ministeriets nedsatte en følgegruppe, hvor andre NGO-områder end det sociale fik en plads – bl.a. Kulturelle Samråd i Danmark. Men af de midler (100 mio. kr. over 4 år), der blev afsat til projektet, er dog kun meget lidt tilfaldet andre områder end det sociale, og man kan have en mistanke om, at politikerne mener, at netop på det sociale område, får man "mest for pengene". De tiltag, der har været i anledningen af frivillighedsåret, drejer sig fra lovgivernes side i høj grad om at få løst sociale opgaver, mens frivillighedsbegrebet, som det kendes blandt frivillige og i foreningsliv, ikke er blevet taget alvorligt. I stedet er frivilligheden blevet gjort instrumentel og blevet til ulønnet arbejdskraft.

Kulturens frivillige

Det kulturelle område kan måske prise sig lykkelig over, at politikerne ikke i samme omfang har haft de instrumentelle briller på over for deres indsats. Men det handler måske mere om, at den kulturelle del af civilsamfundet slet ikke bliver set, ikke er en del af frivillighedspolitikken og slet ikke en del af kulturpolitikken, til forskel fra mange andre lande i EU. Det drejer sig ellers om vigtige aktiviteter, hvor de frivillige organiserer, koordinerer, arrangerer, formidler m.v. Ud over at være en stor

del af livsindholdet for mange mennesker, betyder det også et mylder af kulturaktiviteter og kulturtilbud rundt om i landet til glæde for store dele af befolkningen.

Frirum

Der er dybest set ingen forskel på de forskellige typer af frivillighed, man ser inden for det sociale, det kulturelle, det idrætslige osv. Frivilligheden tager udgangspunkt i den enkeltes "projekt", i det frisatte menneske og i selvvalgte fællesskaber - fællesskaber, hvor man ikke kun er hovedpersonen i sit eget liv, men tillige formår at fokusere på det (selvvalgte) fælles i konstruktive aktiviteter. Foreninger og frivillige netværk er også læringsarenaer, hvor man får en større indsigt i de politiske prioriteringer og strategier og udvikler demokratisk kompetence gennem arbejdet med det nære og ved at lære at se større sammenhænge. Ved at være frivillig får man et indgående kendskab til sin egne resurser og sig selv som menneske og medmenneske.

Engelske tilstande

Erfaringer fra udlandet viser, at det kan give bagslag, når stat og kommune forsøger at styre frivilligheden. Det ses bl.a. i to britiske rapporter om konsekvenserne af statens indsats på frivillighedsområdet. De viser, at indblanding fra myndighedernes side kan betyde, at incitamentet til at deltage i frivilligt arbejde er væk, hvis de frivillige føler, at det mere er et offentligt foretagende end et frivilligt. Lars Skov Henriksen, der forsker i frivillige organisationer og frivilligt socialt arbejde på Aalborg Universitet, advarer da også om, at vi i Danmark kan gå hen og få engelske tilstande, hvis det ender med en afskaffelse af armslængdeprincippet.

Festtaler og realiteter

Frivillighedsåret giver god mulighed for at fokusere og diskutere frivilligheden og foreningslivet. Fra politisk hold må man bl.a. indse, at man begår en stor fejl ved ikke at se på frivillighed og foreningsliv som et frirum for mennesker, som stat og kommune skal støtte, men ikke blande sig i. For hvis man lader være med at blande sig, vil det måske vise sig, at "outputtet" bliver større, end hvis man forsøger at styre.

Men endnu er der alt for mange festtaler og alt for få realiteter bag den politiske dagsorden, når det drejer sig om at prioritere civilsamfundet højt i det danske samfund.

Frivilligheden på det sociale område

Louise Rasmussen, informationsmedarbejder ved Center for frivilligt socialt arbejde

lr@frivillighed.dk

Det er nok gået op for de fleste, at frivilligheden og det frivillige sociale arbejde er hotte emner, der nyder stor bevågenhed i dagens Danmark. Artikler og debatbøger om emnet udgives i en lind strøm samtidig med, at det frivillige sociale arbejde udforskes, undersøges, analyseres og evalueres i et væk. Der afholdes møder mellem aktører i de frivillige sociale organisationer og deres samarbejdspartnere i det offentlige, hvor feltet diskuteres og sættes til debat, og endelig iværksætter det offentlige projekter, indsatser og nationale strategier, der skal fremme det frivillige arbejde.

Og som om det ikke er nok, er netop 2011 udråbt til europæisk år for frivilligt arbejde til fremme af aktivt medborgerskab – et år som vi her i Danmark især bruger på at fejre frivilligheden og de frivillige kræfter med et sandt bombardement af aktiviteter, konferencer, møder, kurser, markedsdage osv.

Med al den hype og virak omkring det frivillige arbejde – er det måske på sin plads at stoppe lidt op og kigge nærmere på, hvad frivilligt socialt arbejde egentlig er for en størrelse.

Den frivillige sektor

Når man skal beskrive, hvad frivilligt socialt arbejde er, må vi tage en lille omvej,

fordi det frivillige sociale arbejde udgør en mindre del af det frivillige arbejde, som finder sted inden for det, der kaldes "civilsamfundet" eller "den frivillige sektor".

I Danmark er udtrykket "den frivillige sektor" udbredt i politisk sprogbrug, i den offentlige forvaltning og inden for den samfundsvidenskabelige forskning. Begrebet anvendes om aktiviteter og organisationer, der hverken er offentlige eller kommercielle, og som heller ikke hører ind under "familien". Der eksisterer langt fra en entydig for-

// Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi jeg ønsker at være med til, at vi skaber ansvar for hinanden...

forts. side 12

Eksempler på det frivillige kulturelle område:

(henvisninger i parentes er til landsforeningernes hjemmesider)

- **Musikforeninger**, som arrangerer professionelle koncerter.
- **Teaterforeninger**, som arrangerer professionelle forestillinger. (www.dk-teaterforeninger.dk)
- **Kunstforeninger**, som arrangerer professionelle kunststillinger. (www.sdkunst.dk)
- **Kulturelle samråd**, hvor det lokale samråds frivillige danner fællesskab og repræsenterer de kulturelle foreninger i kommunen som politisk talerør. (www.kulturellesamraad.dk)
- **Lokale radio- og tv-stationer** (www.slr.tv.dk)
- **Filmklubber** (www.danskefilmklubber.dk)
- **Lokale bevaringsforeninger** (www.byogland.dk).
- **Kulturhusene** (www.kulturhusene.dk).
- **Festivaler** (Se fx www.roskilde-festival.dk)
- **Museumsforeninger** (www.sammus.dk)
- **Lokalarkiver** (www.danskearkiver.dk)
- Samt alle dem, der er frivillige inden for **amatørkulturen** – som bestyrelsesmedlemmer, kursusarrangører, lærere, ledere m.v. (fx www.akks.dk, www.dats.dk) og www.danskamatormusik.dk

► Frivilligheden på det sociale område ...

forts. fra side 11

ståelse af, hvad den frivillige sektor består af, men begrebet fungerer som fællesnævner for en række organisationsformer. Det gælder først og fremmest foreningerne, de selvejende institutioner og de almen-nyttige fonde.

De frivillige organisationer

I Danmark omfatter den frivillige sektor ifølge Frivillighedsundersøgelsen (2006) 83.000 lokale foreninger, 3000 landsdækkende organisationer og 8000 selvejende institutioner. Heraf udgør organisationer på social- og sundhedsområdet godt og vel 7000 lokale foreninger, 400 landsdækkende organisationer og 2600 selvejende institutioner.

Organisationerne arbejder inden for mange forskellige samfundsområder, som eksempelvis kultur, idræt og fritid, miljø, politik, arbejdsmarkedet og det sociale og sundhedsmæssige område.

Som eksempler på frivillige sociale foreninger eller organisationer kan nævnes dem, der beskæftiger sig med sygdomme og sundhedsfremme, de organisationer, der beskæftiger sig med handicappede, folk med sjældne sygdomme, psykisk syge og deres pårørende. Derudover foreninger, der hjælper socialt udsatte pga. fattigdom, arbejdsløshed, vold i hjemmet, flygtningeproblemer, hjemløshed eller alkohol- og stofmisbrug. Til de frivillige sociale foreninger hører også foreninger, der arbejder med aldersbestemte målgrupper fx børn og ældre, støtteforeninger for plejehjem og andre sociale institutioner, børneklubber, legestuer, besøgstjenester, familieplejeforeninger m.v. Det karakteristiske for alle disse foreninger er, at de opfylder mange forskellige behov og interesser ved at støtte borgere, der har brug for hjælp, omsorg, vejledning, undervisning med mere.

Hvad er frivilligt socialt arbejde?

Vi taler sjældent om, hvad der konstituerer det frivillige arbejde inden for det sociale og sundhedsmæssige område. I stedet tager vi det for givet, at alle ved, hvad der er tale om. En officiel definition på, hvad frivilligt socialt arbejde omfatter, eksisterer imidlertid ikke. På Center for frivilligt socialt arbejde siger vi, at frivilligt socialt arbejde omfatter de handlinger, der sigter på at give enkeltindivider eller grupper i samfundet en øget velfærd eller omsorg, eller at det er handlinger, der sigter på at løse velfærdsproblemer. I mange tilfælde er det godt med et sådan elastikbegreb – fordi det kan rumme mange forskellige typer handlinger, men i flere tilfælde har vi brug for at kunne præcisere, hvad vi taler om. Så må man kigge på foreningernes vedtægter og formål og ad den vej afgøre, om foreningens formål er socialt, men det kan måske godt komme til at virke lidt kunstigt, og ofte vil der være gråzoner, hvor det kan være svært at afgøre, om der er tale om et socialt eller f.eks. kulturelt formål.

”Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi det styrker min egen tænken over tingene...”

Hvad er en frivillig?

Som med de tidligere beskrevne begreber, eksisterer der heller ikke en officiel definition af, hvad en frivillig er. På Center for frivilligt socialt arbejde bruger vi betegnelsen 'frivillig' om en person, der udfører frivilligt arbejde som:

- udføres uden fysisk, retlig eller økonomisk tvang
- ikke er lønnet
- er til gavn for andre end en selv og ens familie

Desuden skal det frivillige arbejde være "formelt organiseret". Det vil sige, at almindelig hjælpsomhed eller spontane handlinger, f.eks. at følge en ældre person over gaden, bære indkøbsposer og lignende ikke er frivilligt arbejde.

Flere frivillige siden 1990

Siden 1990 har man i forskellige forskningsprojekter og undersøgelser forsøgt at kortlægge antallet af frivillige i Danmark. Den tidligere omtalte Frivillighedsundersøgelse fra 2006, anslø, at 35 % af danskerne deltog i frivilligt arbejde. Der

De frivilliges kendetegn

På kultur- og fritidsområdet er den typiske frivillige en mand i alderen 30 – 49 år, som lever i parforhold, har børn og har en kort eller mellemlang uddannelse. Han er velintegreret på arbejdsmarkedet og har boet i det lokale samfund gennem en længere årrække.

På social- og sundhedsområdet er den typiske frivillige en kvinde, som har en kort eller ingen uddannelse, er omkring pensionsalderen eller gået på efterløn. Hun er ofte alene og har ikke længere hjemmeboende børn. I sit frivillige arbejde er hun typisk drevet af et politisk engagement for svage grupper i samfundet.

Kilde: Bjarne Ibsen et al. *Den frivillige sektors velfærdspotentiale – sammenligning af det sociale og kulturelle område I: Det frivillige Danmark*. Syddansk Universitetsforlag, 2008.

er naturligvis sket en udvikling siden da, og meget tyder endda på, at det frivillige engagement er steget ganske betragteligt gennem de senere år. Om årsagen skal findes i et øget politisk fokus på området og bedre rammevilkår – eller om det skyldes organisationernes øgede indsats for at rekruttere frivillige og skabe gode rammer og muligheder – ved vi imidlertid ikke. Man kan håbe, at fremtidig forskning vil give os et præcist svar om årsagen til denne udvikling.

Fra Frivillighedsundersøgelsen ved vi også, at langt de fleste frivillige udfører frivilligt arbejde inden for kultur-, idræts- og fritidsområdet, mens det kun var en mindre del - knapt 6 % eller mellem 250.000 og 300.000 danskere - der udfører frivilligt arbejde inden for det sociale område. Meldinger og undersøgelser fra de frivillige sociale organisationer tyder imidlertid på, at danskernes frivillige sociale engagement også er øget gennem de senere år. Ja måske er vi slet ikke så langt fra Socialministerens vision om, at halvdelen af danskerne skal udføre frivilligt (socialt) arbejde inden 2020?

”Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi jeg får så meget igen...”

Hvem er de frivillige?

Men hvem er de frivillige på det sociale område? Spændende spørgsmål og vi får det ofte. Desværre findes der ikke et enkelt svar på dette spørgsmål – og den dårlige nyhed er,

at vi heller ikke her kan være særligt præcise – og det til trods for de seneste års undersøgelser af frivillige. Undersøgelserne er udmærkede, når vi vil have generelt overblik over frivilligheden, men når vi dykker ned i de forskellige områder – f.eks. de frivillige inden for det sociale område - bliver tallene alt for usikre til, at vi kan tegne et klart og tydeligt billede.

Spørgsmålet er også, hvordan man bærer sig ad med at beskrive 300.000 mennesker, der har valgt at lægge tid og kræfter i et socialt engagement? Det mest enkle er nok at konstatere, at de frivillige er forskellige og mangfoldige.

forts. side 14

► **Frivilligheden på det sociale område ...**

forts. fra side 13

De frivilliges køn og alder

Fra tidligere undersøgelser ved vi, at mænd oftere deltager i frivilligt arbejde end kvinder. Forskellen på mænd og kvinders indsats er størst på kultur- og fritidsområdet, hvor det især er inden for idræt, der er flest mænd. Til gengæld er kvinderne lidt mere aktive end mændene på det sociale område. Kigger vi på, hvad mænd og kvinder beskæftiger sig med, er der ikke længere så store forskelle, men mændene er dog lidt mere aktive i bestyrelser, udvalg og råd og i forhold til det ledende eller administrative arbejde, mens kvinderne er en anelse mere engageret i omsorgsopgaver.

Når vi ser på de frivilliges alder, viser det sig, at de 30 – 49-årige er mest aktive som frivillige, mens ældre over 65 år er mindst aktive. På det sociale område er de ældre dog lige så aktive som f.eks. unge. Meget tyder i øvrigt på, at der også på dette område er ved at ske et skred, idet både ældre over 65 år og især de unge i højere grad deltager i frivilligt arbejde. Dansk Ungdoms Fællesråd har netop her i april 2011 offentliggjort en undersøgelse, som viser, at de unge er vilde med frivilligt arbejde og at antallet af frivillige vokser i børne- og ungeorganisationerne. Forklaringen kan være, at mange organisationer vægter det frivillige arbejde, højt og arbejder mere strategisk med deres hverveindsatser, men også det statslige initiativ "Projekt Frivillig", som skal gøre frivilligt arbejde til en naturlig del af ungdomsuddannelserne, kan spille en rolle.

Uddannelse og beskæftigelse

Flere undersøgelser peger på, at det er de veluddannede og erhvervsaktive, som er mest engageret i frivilligt arbejde. Især på idræts- og fritidsområdet er der en positiv sammenhæng mellem uddannelse og deltagelse i frivilligt arbejde og mellem erhvervsaktivitet og frivilligt arbejde. Dette gør sig imidlertid ikke gældende på det sociale område. I det frivillige sociale arbejde er mennesker uden for arbejdsmarkedet lige så aktive som de, der er i beskæftigelse.

Tidsforbrug

Hvor mange timer bruger vi på frivilligt arbejde? De frivillige på både kultur-, idræts- og fritidsområdet samt på det sociale område bruger i gennemsnit 17 timer om måneden på deres frivillige arbejde. Mange lægger mindre end 10 timer om måneden – mens en mindre gruppe arbejder langt mere end 17 timer om måneden. Det er især de unge frivillige mellem 16 og 29 år, som bruger forholdsvis flest timer på frivilligt arbejde – godt 20 timer pr. måned.

Hvorfor arbejder vi frivilligt?

Nå vi spørger mennesker om, hvorfor de er frivillige, gives der meget forskellige begrundelser for deltagelse. Ganske mange bliver opfordret af venner og bekendte, nogle søger indflydelse og lader sig vælge til bestyrelsesarbejde, nogle er interesseret i forbindelse

med deres arbejde eller uddannelse, mens andre ønsker at være en del af et fællesskab, er berørt af et bestemt problem eller føler, at de er nødt til at reagere på en uretfærdighed. For flere handler det om noget så enkelt som overskud af tid.

Grundlæggende bliver vi frivillige, når vi finder det meningsfuldt. Derfor handler det for de foreninger og organisationer, som har brug for flere frivillige, om at skabe rum og rammer, der opleves som så meningsfulde, at vi får lyst til at bruge vores tid og kræfter inden for disse rammer.

Der findes ikke en enkel formel på, hvordan det kan ske, men nogle af de organisationer, som i de senere år har haft succes med at hverve frivillige, har arbejdet meget strategisk med deres hverveindsats. De har især fokuseret på den personlige kontakt og opfordring samtidig med, at de har arbejdet meget bevidst med at synliggøre området og de rammer og udviklingsmuligheder, de tilbyder frivillige.

Hvorom alting er. I Danmark har vi sjældent talt så meget om frivilligt arbejde, som vi gør i øjeblikket, og der har heller aldrig været så mange engagerede i det frivillige arbejde som nu. Vi må derfor sige, at danskerne generelt er meget indstillet på at gøre en frivillig indsats, men måske ikke for enhver pris.

Netop nu ruller debatten om forholdet og opgavefordelingen mellem den frivillige og den offentlige sektor - en debat, som helt sikkert vil komme til at præge vores motivation og engagement i frivilligt arbejde. Det skal blive spændende at følge den udvikling, som forholdsvis vil vise sig gunstig.

Center for frivilligt socialt arbejde er et landsdækkende videns-, lærings- og udviklingscenter om frivilligt socialt arbejde. Find mere viden og information om det frivillige sociale arbejde og vores tilbud og aktiviteter på: www.frivillighed.dk.

// Jeg er frivillig i kulturlivet, fordi man her er uformel...

Projekt Frivillig

Foto: Amalie Samsing

Bente Schindel

bs@kulturellesamraad.dk

Initiativet er blevet til som et tværministerielt samarbejde mellem Social-, Undervisnings- og Kulturministeriet. Socialministeriet er som koordinerende ministerium formelt ejer af projektet. Landssekretariatet for Projekt Frivillig er institutionelt tilknyttet Center for frivilligt socialt arbejde, men har status som selvstændigt projekt med egen grundbevilling på finansloven. Landssekretariatet har hjemme i Odense, hvorfra initiativet koordineres med bl.a. uddannelsesinstitutioner, regionale Projekt Frivilligcentre, elevorganisationer, foreninger og organisationer.

Historien bag

Med udgangspunkt i en kort tekst i Kvalitetsreformen blev der nedsat en udvalgsgruppe, som bestod af ledende repræsentanter fra SOSU-lederforeningen, Rektorforeningen, Det Danske Spejderkorps, Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, Erhvervsskolernes elevorganisation, Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI), Danmarks Idrætsforbund (DIF), Dansk Folkeoplysnings Samråd (DFS), Frivilligrådet, Paraplyorganisationen FriSe og Ungdommens Røde Kors. Udvalgsgruppen er siden overgået til følgegruppen, der foruden udvalgsgruppen rummer Center for frivilligt socialt arbejde.

Formål

Formålet med Projekt Frivillig er at fremme unges kendskab til frivilligt arbejde og at få flere unge til at engagere sig som frivillig. Det nye ved Projekt Frivillig - i forhold til andre typer frivilligt arbejde - er, at den frivillige får et bevis for sin indsats - et Frivilligbevis. Af Frivil-

Projekt Frivillig etableredes den 1. februar 2010 som et led i regeringens Kvalitetsreform. Med initiativet ønskede Regeringen at fremme en frivillighedskultur, hvor man ved siden af sin uddannelse og sit job involverer sig aktivt i det danske samfund.

ligbeviset fremgår det, hvor mange timer man har arbejdet frivilligt (kravet er minimum 20 timer), i hvilken forening eller organisation man har været og hvilke opgaver, man har arbejdet med. Frivilligbeviset kan vedlægges eksamenspapirerne ved fx jobsøgning. Via Projekt Frivillig kan man både opslå frivillige projekter og søge om et forløb. Det er også muligt for foreninger og organisationer at registrere sig i foreningsdatabasen, hvis man ønsker at blive kontaktet af en frivillig, så man i fællesskab kan sammensætte et Projekt Frivillig forløb.

Det er synd for de unge

Projekt Frivillig er tydeligvis et projekt, der er igangsat fra "oven". Frivilligheden er her blevet til et instrument for arbejdsmarkedet og motivet til at udføre det frivillige arbejde er et engagement i egen karriere og eget arbejdsliv og ikke et spørgsmål om dannelse mæssige målsætninger, der ellers er kendetegnende for det frivillige arbejde/foreningslivet. Det er synd for de unge, der på den måde indleder deres "frivillighedskarriere" uden kendskab til det "drive" og den personlige tilfredsstillelse, der ligger i at deltage i et frivilligt arbejde.

Frivillighed og kulturarv

Foto: Skjern Fotoklub og Ringkøbing-Skjern Museum.

Ringkøbing-Skjern Museum - som er en fællesbetegnelse for 13 museer i Ringkøbing-Skjern Kommune - gør meget ud af at inddrage frivillige i deres virke. Museerne mener nemlig, at kultur og kulturarv skal være forankret i lokalbefolkningen, og at der i de lokale frivillige ligger en stor resurse. Inddragelse betyder bl.a. en højelse af kvaliteten for de oplevelser, som museernes gæster har.

Museerne har til brug for samarbejde udarbejdet en ambitiøs målsætning for deres frivillige samt udviklet et uddannelsesforløb, så de frivillige selv kan føle en stor tilfredshed med deres engagement. Derudover arrangeres der løbende aktiviteter for frivillige og ansatte, så alle i større grad føler sig som en del af et fællesskab.

Samarbejdspartnerne er frivilliprojektet består af:

1. De frivillige (medlemmer i to lokale museumsforeninger)
2. En frivilligkoordinator (ansat på Ringkøbing-Skjern Museum)
3. Museernes ansatte

For de frivillig består opgaverne i at arbejde med aktiviteter, fortællinger, formidling, husflid, håndværk og arrangementer. Frivilligkoordinatoren har ansvaret for kommunikation mellem ansatte og frivillige, registrering af frivillige og udarbejdelse af vagtplaner, og museernes ansatte er de daglige samarbejdspartnerne og desuden underviser på kurser for de frivillige

Man vil på denne måde gøre museumsbesøgene til en god oplevelse og til levende historie for de besøgende, og man gør de ansatte og frivillige ansvarlig for dette i fællesskab.

Resultater er et bedre museumsmiljø, idet de lokale får ejerskab til den lokale kultur, og de ansatte får større lokaltilknytning.

Frivilliglaug

For at rekruttere og fastholde de frivillige har Ringkøbing-Skjern Museum udviklet et laugsystem, hvor de frivillige er tilknyttet et frivilliglaug med hvert deres tema og fordelt efter den tid, man som frivillig kan lægge på museet. Der er et lav for lærlinge – dvs. dem, der kan afsætte 1 – 9 timer om året til det frivillige arbejde. Er man frivillig mere end 10 timer årligt er man svend. Ved deltagelse året efter kan man avancere til mestersvend. Oldermænden er naturligvis den person, der står for kontakten mellem de frivillige og museet.

Alt efter, hvilket lav man er i, har man nogle goder såsom fribilletter til museets arrangementer, rabat i museumsbutikken, gratis foredrag osv. Ringkøbing-Skjern Museum har ligeledes udviklet et kompetenceudviklingsforløb i form af kurser, foredrag m.v. for de frivillige.

Alle tages alvorligt

Projektet er meget værdifuldt for de frivillige, der bliver inddraget i arbejdet på lige fod med de ansatte. Ved ydermere at give dem kompetenceudvikling viser man dem, at man tager dem alvorligt, og de ansatte kan i større omfang bruge deres viden og kompetence. Også for museernes besøgende er det en gevinst, at man inddrager de frivillige. De føler sig i højere grad informeret, og de værdsætter, at de ved forskellige aktiviteter får gjort kulturarven levende.

Indsatsen - med bl.a. den måde man ved hjælp af tilknytningen og uddannelsen fastholder de frivillige på - kan i høj grad tjene som eksempel til efterfølgelse, dels i museumsverdenen, dels på hele det frivillige kulturområde, men også andre steder, hvor man arbejder med frivillige, da den er med til at fastholde de frivillige og give dem større glæde og tilfredshed ved at være frivillig. **bs**

Ringkøbing-Skjern Museum har egen hjemmeside (www.levendehistorie.dk), hvor projektet er udførligt omtalt. Desuden ligger der på alle 13 museer foldere om det at arbejde frivilligt på museerne.

kultur.dk